

אליהו בן בנימין זאב הלוּי ספר זילָן

לפתח פתאם, בברך יום עברות ועם, עקר המתה האבוד מתוכנו את הטוב והטעה שבבחורה, נפל חלל אביך לוחמיינו החלוצים—אליהו ספר מת ואינו! מעולם לא פנקה אותו החבירה ולא צנעה באותות כבוד ויקר מיחדים, אבלו מעולם לא עמד ולא החל בראש העוסקים בצרבי הצבור והאמה! אלום בעמדנו עתה על עברי פי הקבר הפתחה הרגשנו גלנו כמה גדול המקום שנתרוקן במות עליינו אליהו ספר. והלא כשם שהשכנו להרגיש את האדמה המזקקה אשר מתחת לבניינו ולראות את השם אשר ממעל לראשנו, כך התרגלו לנו את גבור-החיל הזה על משמרתו בכל קשי מלחמתנו פה ולהרגיש את אישיותו הנדרלה ואת השפעתו העצומה בכל מקום, בכל פנה שביעולם היישוב והתחיה הלאמת. רק עתה, בהליך מאיתנו האדם הנדרל זה, מעיריכים אנו את כל אוצרות הדעת, הנסיון ומוסרורת הנפש שנחן בהם ושכנן והקדיש אותם לטובת היישוב והתחיה. ועלובים וכאשימים עומדים אנחנו עתה על גל הקבר החדש, נרעשים ונפעמים משאות פתאם כי באה ותנדע ארו רענן זה بلا עתו, ומתחן צעד עמוק ונכבר אנו שואלים את עצמנו האם היה דבר זה, האמנם ספר אינו? ...

לא ארכו ימי על האדמה וחוט חייו כבר נתק ונפסק, והחיים המטעים האלה מלאים ועשירים היו—חי עמל ויגעה ומסירת נפש לטובה העם; ויקרים ורבי ערך היו לנו חי ספר, כי עבדתו הפוריה החלה בעצם תקופת עבדותנו על שדה היישוב והתחיה בארץ אבות, ובאיישות הנעלמה והמצינה הזאת מתגלים ומשתקפים הרבה הרבה רגעים חשובים של התקופה, "הרת העולם" שבתנוועתנו הלאמת.

ר' אליהו ספר נולד בירושלים בערב ר'ח תמו תרכ"ט להורים נכדים, יראים ותמים. עד שנת השמונה עשרה לחיו לפד בחרדים, בישיבת "עיזחים" ונם זמן מה בכיה"ס של כ"ה, שבראשו עמד אז נ. בכבר, הסביכה של החלקה

והישיבה של הימים ההם בירושלים הטבעה את חותמה עטק בנפשו הרכה והרנשה של הצער. טבעו העישר ורב הצדדים לא יכול לבא לידי גלויל ולא מצא אהיזה בתוך התנאים, שבhem עברו ימי נעריוו, ורק כבש הצער את כל מרצו בקרבו ונתקנס לתוכן עולמו הפנימי. וזאת היא סכת התבודדותו ופרישותו מן החיים והתהתקותו מנמוסיהם החזוניים — קווים יסודיים באפיו של המנוח. קשה להגדר, מה היה ספריו לו הוסף לחיות ולהתחفة בירושלים, בסביבה של החלוקה והישיבות. אפשר שהיה נעשה הרבה גדול בתורה, ואפשר שהיה הולך בדרך אביו זקנו הגיאוגרפיה, מחבר הספר "אבן ספרי". אולם בן שמנת עשרה נכנם למשחת אחד החלוצים הראשונים מ"חובבי ציון", בנשאו לו לאשה, בשנת תרכ"ז, את בתו של ר' בז'צ'ון שטיל, אחד מיסודי פתיחת הקהה. המשפחה הזאת שבאה מפולניਆ-הروسית לארץ ישראל בשנת תרכ"ב והותה משפחחת תורנינס-טשכליים, שהדריות והחבה לציון היו קשורות בה יחד ושמצאות ישוב א"י הותה קדושה בעיניה מכל מצוות התורה. שבית ציון הרי היא שיבת העבודה האדמה וחוי כפר פשוטים. — כך הבינו זאת האנשים האלה בתם לבבם; ולן התישבו במושבה "יהודיה", ושם עבדו את האדמה בידיהם כל בני המשפחה, הגברים, הנשים והטף. ורק יצא ספר הצער מתוך האoir הבהיר והמחניך של היישבות הירושלמיות ובפעם הראשונה נכנם למרחבי הטבע, אשר שם מצא חיים אידיליסטים בריאות, חי עבורה וונגע כפים ובני אדם עזומים ופשוטים, שהיעו לשאתם בלבם רעיון ענק, רעיון ישאי, הקרוב כל כך ללב כל אדם מישראל, לדתו ולמנגנו חייו. ורק מצא אהיזה ריאלית לאש אמונהו ולתקותיו ול שאיפותיו הלאומיות. הטל הנורול: "איש צמח" זה, יליד ירושלים, מקדיש חחותיו וכשרונותיו המazingים והמייחדים במינם לרעיון תחיתת ישראל ויישוב ארץ ישראל.

וביטים ההם היו ענייני היישוב מסורים רק בידי הפקידות של הברון, אשר לא סבלה כל התurbות במעשייה, ולכן לא נשארו לאנשים מן הצד אלא ענייני הרוח והחנון בלבד. ספר גנש איפא לעובdot התהוו של הלשון העברית ומדעת ארץ ישראל. במלאת לו עשרים שנה (בשנת תרכ"ט) קיבל עליו מטרה מורה עמי בכיה"ס שכפתה-תקוה ויישמש אותה עשרה שנה בהוראות השפות העברית והערבית. והוא בלי קץ הייתה עבורה זו ביטים ההם: גנירילדים לא היו עוד בארץ והשפה העברית הייתה או שפת הדיבור רק בפני יהידי סגלה. המלחמה נגד החלוצים הראשונים על שדה החנוך העברי הייתה עזה מבית ומחוין וספריה היה בין המעטים, שהתגברו על כל המעצורים והמכשולים ושללו דרך להנוך העברי הלאמי בארץ תקוננו. בתקופה ההיא, בשכתו תחלה ביהודיה ואח"כ בפתח,

מלבד שלמד על בוריין את שתי השפות שלמד בניה"ס וספריוותהן, עבר הרבה ביצירת מילים עבריות חדשות. כמו כן עסק בלמוד הגיאוגרפיה והאתנוגרפיה של א"י ובקירית הצומחת (פלורה) והחי (פוזה) שבה. יחד עם החכמים י. מ. פינס, א. בנדיהודה ז"ה, ייעז עסק הרבה בבלשנות העברית ובמקצע זה כתוב הרבה מאמריהם, מסות וחקירות, שנדרשו בשעתן ב"הארץ", "פרי הארץ", "הצבי", "רוישלט" ו" להשלה". וכל ימי לא חדל גם אח"כ מעסיק בתורת השפות העברית והערבית ובספריוותהן ועוד ימו אהרון השתף באגדות ובמפעלים שנדרשו להרחבת לשונו ושבכלולה. בINU א"י היה הוא היחיד בין אחינו יושבי הארץ שלא הניח אף ספר אחד במקצע זה בשפות העברית והערבית, הגרמנית, הצרפתית והאנגלית שלא קרא בו, וידע בכלל כל מה שנתחדש בINU זה תמן.

בראותו שהיסוד לכל ענייני היישוב הוא רכישת קרקעתו, ובচכומו לדעת שמו האכרים ונום הפקידים אינם מוכנים כלל למקצע עבורה חשוב זה, נגש ספר ללימוד השפה התורקית ודרכו הקרהות שבטורקיה ועוד מהרה אלה בידו להביא תועלת מרובה לאברי פ"ת בכלל קנית קרקע ובכלל הסכומים עם המטילה והשכנים העربים בשאלות הנבולים, המסים וכדומה.

סוכני ח' יק"א שבאו למקום פקידי הברון הכירו עד מהרה את ערך ספר וימנוו לפקיד בה' יק"א. שתי שנים עבר ספר בשם יק"א וקם את קנית אחות סג'רה ויסוד המושבות בגליל התתון; ועוד שניםים עבר בתור מזיכר וסוכן בלשכת הפקידות של יק"א ביפו.

שבע שניםתו האחזרנות היה ספר מנהל הבנק הלאומי שלנו ביפו. זאת הייתה התקופה רבת העליה והפורה בחיו. לא נפליג בשחו באמרנו, כיakash התקופה הזאת היה הוא המרכז, הרוח החיה בכל מפעל ומעשה שנעשה בא"י בענייני היישוב והתחיה. צפה ספר את שדה העבודה הרחבה אשר לפני הבנק שלנו להרמת המצח החמרי של היישוב העברי בא", ווועז את משותו ביק'א, מל'י, שם לב, לכל העמידה הטוב הצפון במשרה זו לו ולבני ביתו, ויתמכו בכל מרצו הרב ובכל חם נשזו לעבודת הרעיון הלאומי. בINU את כל מה לך הפתחו של היישוב העברי, הכר ספר את כל חלשותיהם של רבי אכרינו, את מעות אהבתם לעובdot הגות ואת נתיהם לח"י מותרות ול"תמכה" בכל צורותיה השובות, והכין, כי רפואה חממות שלמה דרושה ליישוב להחלימו ולהבריאו, על בן היה הבנק לספר לא רק מוסדר-נכסיים המסייע להפתחות החມרים של היישוב אלא קדם כל גס מוסד הנועד להוטיב ולסדר את היהוסים האקונומיים בין הרכוש ובין העבודה, בין המלויים ובין הלויים שכ"א". אפשר להגיה, כי ספר

ראה את הבנק כמוסד ישועה ומרפא לאנשים חולין המיכות ונרכות—וישא נפשו לתקן היישוב החקלאי והמסחרי ע"י קרדיט זול ונוח, אך מגבל ומתחאים למטרתו. לפיה השקפותו זאת על חעדות הבנק העברי הלאומי בא", השדרל לבנון את כל בחותויו, שהבנק יתאים לחתודתו בתרו מוסד עברי לאמי ויטלא בעת ובעונה אחת גם מטרת מוסדי-כספים הגנון כלל. התפקיד שלקה עליו ספר להיות שומר על הבנק, שלא יהפוך למוסד של צדקה, "חוותך" קצתה לเครดיט עורך עליו חמת רבים וייחי "איש ריב ואיש מדון" כל הימים. נוכחות לב היה עליו לעמוד בפני כל הלווטים עין לכיספי הבנק, הרוצחים להבנות מחרבנו, ובמסירת נפש ממש הגנון על מוסדותינו ונשאר נאמן לעקר *Pereat Mundus fiat justitia*.

כלומר: יקב הדין את ההר. אמנים היו גם מקרים שהפריז על ממד הזהירות ולא גנון את השעה, אבל איך שהוא ושוטנים הרבה כמו על האיש הזה מבין הלווטים העברים, אשר לא יכולו את שטתו המוצקה ורצוינו התקפה.

ועבדתו הקשה והרבה בבנק, לא מענהו מעבודתו החביבות עליו וישקד על מדע א", ועל חקירת הלשון העברית. תמיד הקדיש את שעותו הפניות לצורכי צבור ולענני החנוך ותלמידו. בתור חבר הוועד של חברת ה"קוהלת" וראש הוועדה הספרותית של החברה זו ערך וסדר מפת ארץ-ישראל, ההולכת ונדרסת כתעת בבלגיה, ויחבר את ספר "הארץ" התופס בלי ספק מקום חשוב במדע ארצנו. בשבייל, "חוצאת לעם" תרגם ועכד את ספרו של האגרונום אוחגן, "ארץ ישראל וسورיה" ולעתון הפלנוגי "הchanuk" עבר מאמרים יקרי ערך על "צמחי ארץ-ישראל"). בתור חבר לוועד המקומי של חברת "העוריה" ליידור גרמניה היה ראש הוועד המפקח על ב"ס "עוריה" ועל גני הילדים ביפו ובמקרה מרכבת השתתף ברכישת הקrukע לבני החניכים בחיפה; בהשתדרותו ובצערתו הונחה היסוד לספרייה ציבורית לממד א"; חבר טוב וموעיל היה בהסתדרות המורים בא"ז ובועד הלשון, שהמנוה היה אחד מראשוני מיסדי.

זהו בקיצור הـ «Curriculum Vitae» של העספן הצבורי הראשון מילדי הארץ בתנועות התחיה שלנו. והנה עוד מילים אחדות על אפיה של האישיות, שלכל הדעות הייתה מיצנית.

אליווֹן ספִיר היה בעל רצון תקוּף בלתי מצוי. מרציו וכשרונו עבדתו לא ידע כל גבול. כשבחלהיט, למשל, לחבר את ספר "הארץ" היה מקדיש לעובדה

(*) העכובה החשובה הזאת של חברינו המנוח נפסקה לעצמנו הגרול באמצעות נוכחה בקרוב להשלמת עכורה זו ע"י אחר. בחוברות זו של "הchanuk" ניתן לראות את הדפים האחרונים שיצאו מתוך עמו של אליווֹן ספִיר ז".

וז ארבע שעות בכל יום. כשהיה שב לbijתו בשעה שמנוה בערב עבד עד השעה השתיים עשרה, ואם שב בשתיים עשרה עבד עד ארבע. כך התנהג במשך שניים כסדרן עד שנדפס הספר. ועל ספר "ארץ ישראל וסוריה", שיצא לאור בעצם יום פטירתו, עבד שמנוהليلות.

חנף ושקר לא ידע ספר מימי. מטבעו היה איש אמת ויושר, פייו ולבו היו שווים ומחאים בדברו ובמעשה; ונם ענו וצנו ונחבא אל הכלים" היה רב-פעלים זה, אשר מעולם לא התנדב בחכמתו הרבה ובמפעלו הרבים והמעילים. כאח בן את אמו אהב ספר את ארץ-ישראל ואף פעם לא נפרד מעלייה. באחבותו את הטבע ואת עבודת האדמה, חנק ולמד את ננו בכורו להיות אכר למותך וכל חסכנותיו שחשך משכרו השקיע בקרע. זרותו ומנהגו, שלא דרך כל הארץ" סייע לא מעט להשניאו שנות חנס בעני רבים.

וכדי להבין את האישיות המרכבת זו זאת עליינו לצנן אותה קשיינות שהברו באלו ה ספר מכיריו ומידעיו טקروب. מהצד אחד היה ספר "איש רוח", המכון מתון ושלוח, מורה עטמי, בלשון וחוקר ארץ-ישראל—בקצוץ, מלוד מפלג, צנא מלא ספרא, בעל זכרון בלתי מצוי ועובד חרוץ, שכשרון עבדתו עבר כמעט כולו בחות האדם. במקצוע זה של עבודתו היה ספר אדם נוח לבריות, חביב ויקר, חבר טוב ורע נאמן, עליי ושם בהונג יידי, משוחה ומתוכה בשאלות החיים והספרות. ומהצד השני היה ספר בנק לאיש אחר למטרה: פה עמד כסלו איין על משמרתו לשמר ולהגן על מוסדותינו הלאיים, פה עבד כפקיד: קישה ויבש, החדן וקפדן ונוח לכלם המתנדד לדזוננו. ספר ההכם והמלמה, ספר הסופר והמורה היה רצוי ואחוב לכל, וספר מנהל הבנק מצא לו אויבים רבים אשר שטמו וירדפו וימררו את חייו... ואת סוד השניות זו זאת עליינו לבקש באותו החווון המuczיב השכיה כל-כך בחיי עמנן, כי מסיבות הנဂול מיטילות את האדם לא אל המקום המזעד לו מעת הטבע. אליהו ספר ננד הרב אבן ספר נוצר לעניינו החנן, הספרות והמדע: כל חייו רוחנו היו נתונים לבית-הספר ולנני-הילדים, אהבת נפשו היה השפה והספרות העברית, כל מעניו—במדוע ארץ ישראל, שבו הגדל היה עד לחיי הטבע הפחותים והבראים וריה השדה ועבדות האדמה היה כל מאויין. והנה נחתך גורלו להיות מנהל חשבונות ומטפל בעסקים מטונאות. אדם בעל עקרים ושמה מדעת נדחף לשוק החיים החלוניים המלאים ותורים ופירות—הייש איפא להחפלא, שככל המשא-זהמתן שבתוכן כתלי הבנק, כל החשבונות והгалומות והלקחות העיקן על רוחו של אליהו ספר? מלחמה אומה וטגדיה הייתה כל הימים בין לבו ובין מוחו, בין הכרת تعدותו ובין

הכרת חובותיו, ובאותו הרגע שאנוש היה ספיר להכני עאת הרגש לפני החופה — רוח רעה היתה מבעתו. רעיון הקרובים ידע מה אדריך היה החפזו להמלט מן הבנק, מן העיר אל „פתחתתקוה“ ולהתמכר שם לעובדה עיונית, מדעית... גדולים וככירים היו מפעלי ספיר לטובת היישוב העברי הגשמי והבנק הלאמי בא“, אך ראש מפעליו ולב ערכו היתה ותשאר עבודתו הרוחנית! ספיר מנהל הבנק אויל, ישכח ברבות הימים ואחר יבוא וימלא את מקומו, אך ספיר הבלשן, הסופר והמוראה לא השאיר לנו תמורה זכורה לברכה, לנאון ולתפארת בדברי ימי תחיתנו הלאמתי: ראשון היה לילדיו ירושלים חניכי „חלוקת“, אשר נשא עם בקומו כל סבלותיו, כל מאויו, כל תקוותיו, ואת כל חרדי לבו מלא רעיון התהיה של עם ישראל על ארמת ישראל בכל הדר גאונו ובכל שלמותו!

זהו מטה, באביב ימי, בשנת הארבעים ושתיים לחיו, בעת אשר חשב והחליט להקדיש את כל כוחותיו הרעננים ואת כשרונותיו הנעלמים למדוע ולעם; הוא מטה, נשרף בלהבם לעבודתו — מלחתתו לטובות העם והארץ; הוא עליה לעולה על מזבח רעיון התהיה ונשרף, כי נתן נתן האדם הזה כל ימי חייו כל נך הרבה לכל ולקח לעצמו רק מעט מן המעת. עוד בלילה האחرون, באור ליום השטני לירח אלול, שמענו כלנו את דבריו החיים והנלחבים על חנון ילינו ועל תפקייד טוריינו, על בתיהם ספר וגניזה לדודים ועל חומות „קוהלה“. ובليلת ההוא ראיינו את אלהו ספיר במסבבת חבריו-הමורים שמה וועל צילד תמים: או ראה חזון לבו ומשא נפשו הולך ומתרגשת — וימת האיש מתוך שמחה ותקוה... שלום לעפרן מורה וסopher, ימתכו לך רגבי ארמתך, עסקן ישר וגבור-חיל נאמן!

מ. דיזנגוף.

